

УДК 336.1.631.162:657

В.М. Краєвський, д-р екон. наук, завідувач кафедри обліково-аналітичних баз знань
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна
e-mail: kraevskyvm@ukr.net

О.М. Калівошко, канд. екон. наук, доцент кафедри банківської справи
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
e-mail: alek-k@ukr.net

О.М. Костенко, канд. екон. наук, докторант кафедри статистики та економічного аналізу
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
e-mail: kostenkoalexandr@yahoo.com

ОБЛІКОВО-СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

***Ключові слова:** обліково-статистичного забезпечення, управління, рішення, соціально-економічний розвиток.*

Збирання інформації сягає найдавніших часів. Вона мала спершу наскрізь практичний характер, але з часом обліково-статистичне забезпечення поступово здобувало солідну наукову основу, коли почалося впорядкування і вдосконалення статистичних методів. З них розвинулися дві основні функції: описова (дескриптивна) – збирання інформації, перевірка якості та її інтерпретація, зображення статистичного матеріалу й індуктивна – застосування теорії ймовірності, закону великих чисел. Обліково-статистичне забезпечення поділяється за своїм змістом на демографічне, економічне, фінансове, соціальне, технічне тощо; математична його складова вивчає математичні методи систематизації, обробки й використання статистичних даних для наукових і практичних висновків, в першу чергу при прийнятті управлінських рішень.

Проблеми формування обліково-статистичного забезпечення в економічних облікових системах, способів вивчення закономірностей його використання в управлінні досліджуються в роботах С. В. Барташа [1], Т. Г. Камінської [2], В. К. Савчука [7] та інших. Однак, поза їх увагою залишаються нагальні питання обліково-статистичної методології розробки та прийняття якісних рішень щодо ефективного управління соціально-економічним розвитком підприємств в контексті його активізації. Це визначає обґрунтованість теми, змістовність задекларованої мети, актуальність встановлених задач та структурованість змісту дослідження.

Мета дослідження. Теоретико-методологічні положення обґрунтування обліково-статистичного забезпечення управління соціально-економічним розвитком підприємств: розглянуто його зміст та призначення щодо розробки якісних управлінських рішень.

Результати досліджень. Емпірична фактографія оцінки активізації соціально-економічного розвитку підприємств спирається на потужний інструментальний потенціал теоретико-методичних та організаційно-практичних засобів, що використовуються менеджментом, а саме обліково-статистичне забезпечення управління. В першу чергу, йдеться про діагностику рядів динаміки, зведених та згрупованих у вигляді показників й індикаторів під час спостереження; поглиблений аналіз варіацій та форм розподілу, інтенсивності та тенденцій розвитку, взаємозв'язків, достовірності вибірки, а також індексного обґрунтування результатів діяльності досліджуваних організаційних формувань.

Особливості статистичної методології оцінки активізації розвитку сільськогосподарського підприємства пов'язані, по-перше, з точним вимірюванням і кількісним описуванням явищ та процесів, що в ньому відбуваються, а по-друге, з використанням узагальнюючих показників для характеристики об'єктивізованих останніми закономірностей [4, с. 13-57].

Емпірично-фактографічну оцінку активізації розвитку підприємств пропонуємо проводити в три етапи. Перший етап – збирання первинного матеріалу реєстрацією фактів чи опитуванням респондентів. На другому етапі отримані дані підлягають систематизації та групуванню – від характеристики окремих елементів здійснюється перехід до узагальнюючих показників у формі абсолютних, відносних чи середніх величин. Третій етап передбачає аналіз варіації стану, динаміки розвитку та обумовлюючих їх взаємозв'язків [6, с. 17-32].

Етапи об'єднуються метою емпірично-фактографічної оцінки активізації розвитку підприємств. На кожному з них вважаємо необхідним застосовувати ті методи, які забезпечують глибшу та всебічнішу характеристику обумовлюючих розвиток явищ і процесів. Так, відслідковування (спостереження) їх в динаміці дає інформаційну базу для оціночних узагальнень об'єктивних закономірностей, висновки за якими мають безперечну доказову силу саме тому, що вони спираються не на окремі факти, а на їх емпірично фактографовану сукупність [2, с. 11-55].

На етапі узагальнення відомостей, отриманих під час спостереження, фактографічні дані діяльності підприємств у вигляді елементів сукупності слід класифікувати за опосередкованими як сам розвиток, так і його активізацію ознаками. Згрупована у зазначений спосіб сукупність оформлюється логічно впорядкованим рядом. Індикативно концептуалізоване стратегією оцінки активізації розвитку призначення визначає видову форму ряду – розподілу чи динаміки. Ряд розподілу результує класифікацію, групування елементів сукупності у статистиці (на певний момент чи за окремий інтервал часу) й відображає проміжні стани в розвитку сільськогосподарського підприємства. При цьому, за допомогою групувань виокремлюються характерні властивості та різноякісні типи явищ і процесів. Ряд динаміки систематизує значення показників розвитку в континуумі тобто тривалості (за періодами чи моментами часу), оцінює зміни, що його спричиняють [7, с. 32-74].

Арсенал статистичної методології (методи вивчення варіації, диференціації та сталості, швидкості й інтенсивності розвитку, узагальнюючі індекси, регресійні моделі тощо), оцінюючи явища та процеси в діяльності підприємств, дозволяє враховувати специфіку особливостей їх спеціалізації. Разом з тим, переконані, що завдяки комплексній структуризації цього гносеологічного інструментарію, компактній і раціональній формі його експлікації, а також фаховому використанні в оцінці виявлених закономірностей зростають й аналітичні можливості отриманої емпіричної фактографії [8, с. 16-27].

Процеси соціально-економічного розвитку підприємств динамічні, що проявляється сталою зміною їх стану [1, с. 45-81].

Поряд з динамічністю їм притаманна інерційність, у відповідності до якої зберігається механізм формування явищ і характер розвитку підприємств: темпи, напрям, коливання.

При значній інерційності процесів й незмінності комплексу умов трансформаційних їх змін правомірно очікувати в майбутньому ті властивості й характер активізації розвитку досліджуваного організаційних формувань, які були виявлені в минулому [5, с. 17-32].

Діалектична єдність мінливості й сталості (коливання), сфокусованості як спрямованої направленості та розсіюваності як хаотичності (напряму), змінності та інерційності (темпу) формує характер руху, що поєднує статику з динамікою, уможливаючи емпіричну фактографію оцінки активізації розвитку підприємств [3, с. 32-59].

Логіка наведеного матеріалу дозволяє резюмувати: оцінка ступеня активізації розвитку підприємств передбачає розв'язання наступних завдань щодо його функціонування: 1) загальний аналіз активізації розвитку (динаміки); 2) оцінка активізації – напряму і темпу (інтенсивності) розвитку; 3) встановлення середньої абсолютної та відносної швидкості активізації розвитку; 4) характеристика основної тенденції активізації розвитку; 5) діагностика структурних зрушень і коливань в активізації розвитку; 6) аналіз факторів, які спричинили зміни в розвитку [8, с. 56-156].

Спираючись на змістовну сутність видів та форм розвитку в емпірично-фактографічній оцінці його набуття функціонуванням підприємств, методологічні підходи комплексної оцінки такого розвитку, а також аналіз діагностичних засад статистичної методології цього контексту, нами синтезовано систему моніторингу активізації розвитку досліджуваних організаційних формувань, що містить три цільові блоки: в перший входять ресурси, в другий – механізми, а в третій – результати його забезпечення.

Запропонована система моніторингу спирається на емпіричну фактографію груп показників оцінки діяльності підприємств: 1) ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, енергетичних, інформаційних, нематеріальних); 2) продукції; 3) операційної діяльності; 4) ефективності (результативності, продуктивності); 5) системи менеджменту; 6) рівня активізації розвитку.

Запропоноване авторське бачення реалізації емпіричної фактографії оцінки активізації розвитку підприємств методологічно обумовлюється та практично опосередковується обліково-істатистичним імперативом організаційно-методичних засад її проведення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи наведений матеріал необхідно зазначити, на основі наведеної фактуальності підстав визначення обліково-статистичного забезпечення управління розкрита його поліморфність, встановлені основні системоутворюючі засади та переваги як виду інструментального опертя менеджменту. Досліджено праксеологічну функціональність такого обліково-статистичного забезпечення в контексті обґрунтування активізуючих чинників соціально-економічного розвитку підприємств.

Список використаних джерел

1. Економічна синталітика : філософський дискурс становлення та розвитку : монографія / [С. В. Бардаш, О. М. Костенко, В. М. Краєвський] ; за заг. ред. С. В. Бардаша – К. : ЦП Компринт, 2017. – 225 с.
2. Інформаційна система управління сільськогосподарським підприємством : аналітичні індикатори формування і результативності / [Камінська Т. Г., Краєвський В. М., Костенко О. М., Охріменко І. В., Савчук В. К.]. – К. : видавництво «Вік принт», 2016. – 270 с.
3. Інформаційно-аналітичний процес : праксеологічний підхід / [Савчук В. К., Костенко О. М., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. – К. : видавництво «Вік Принт», 2013. – 204 с.
4. Краєвський В. М. Облік аграрного потенціалу національного багатства / Краєвський В. М. – К. : видавництво «Вік Принт», 2015. – 440 с.
5. Краєвський В. М. Облікові системи : еволюція та вектор розвитку / Краєвський В. М. – К. : «Аграр Медіа Груп», 2012. – 192 с.
6. Обліково-інформаційне забезпечення управління функціонуванням сільськогосподарських підприємств : монографія / Костенко О. М. – К. : видавництво «Вік принт», 2017. – 350 с.
7. Савчук В. К. Теоретичні засади формування інформаційно-аналітичного сервісу управління. / В. К. Савчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – Вип. 181 (3). – С. 218–223.
8. Управління ефективністю сільськогосподарського виробництва : інформаційно-аналітичний аспект / [Савчук В. К., Костенко О. М., Мискін Ю. В., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. – К. : видавництво «Вік Принт», 2013. – 470 с.

